

پایان نامه

کارشناسی ارشد

مدرسه مبارکه حجتیه

مرکز جهانی علوم اسلامی

گرایش:

علوم قرآن و حدیث

موضوع:

بررسی آیات مربوط به: ولایت علی (ع) از منظر فریقین

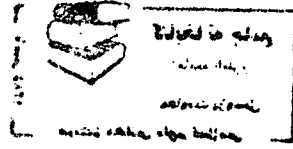
استاد راهنما:

حجة الاسلام والمسلمین علیانسیب (دام عزه)

محقق:

علی جان محمدی

سال تحصیلی ۸۱ - ۱۳۸۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت: ۱۰۹۶

تاریخ ثبت:

تقدیم به:

ساحت مقدس و روح با عظمت سید الاوصیاء امام
المتقین یعسوب الدین و نخستین شهید محراب عبادت
امام علی علیه السلام.

ای امام: در این مجموعه قطره از اقیانوس بیکران وجود و
فضائل آمده است که خداوند به تو عنایت کرد و در شأن تو
آیات قرآن نازل فرمود و به پیامبر دستور ابلاغ آن را داد، تا
حجت بر مردم باشد.

هر چند دشمنان خواستند آن را محو و یا کمرنگ جلوه
دهند، اما غافل از اینکه نور خدا هرگز خاموش
شدنی نیست.

ای امام: «مَسَّنَا وَ أَهْلَنَا الضُّرُّ وَ جِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُّزْجَاةٍ
فَأَوْفٍ لِّنَا الْكَيْلَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي
الْمُتَّصِدِّقِينَ (۱)».

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مِنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ

خداوند بزرگی را حمد و ستایش و سپاسگزاری می نماید اینکه: طریق راست را نشان مان داد. و از جمله پیروان امامی قرار داد که خودش مهدی و ما را به آن مقام شامخ ربوبی و الهی هدایت کننده است.

آنچه از اسم این رساله پیدا است با توفیق و عنایت خداوند توانستیم گوشه‌ای از فصایل بی کران مولی الموحدين و اول مظلوم عالم را در طی صفحات چند از کتاب وحی الهی نقل کرده و با استفاده از احادیث مأثوره نبی اکرم ﷺ و ائمه طاهرين علیهم السلام امامت آن حضرت را به اثبات برسانیم.

و از آنجایی که این موضوع بسیار مهم و از مسائل عقیدتی به شمار می رود و اثبات آن مشکل است در مسیر این برنامه از رهنمودهای مخلصانه استاد بزرگوار حجة الاسلام و المسلمین جناب آقای سید ضیاء الدین علیا نسب (دام عزه) استفاده کردیم که کمال امتنان و تشکر را دارم و توفیقات روز افزون ایشان را از پیشگاه خداوند مسألت دارم.

و نیز زحمات از کلیه مسئولین و دست اندر کاران مرکز جهانی علوم اسلامی و مدیر محترم آن مرکز و اساتید راهنما و بنیان گذاران این برنامه که به راستی سطح تحقیق و پژوهش طلاب گرامی را بالا برده و در همه زمینه‌ها پیشرفت و تعالی آنها را به همراه دارد و همکاری کتابخانه مرکز فرهنگ و معارف قرآن و کتابخانه آیت الله العظمی گلپایگانی (ره) و کتابخانه تخصصی علوم قرآن و حدیث را از عمق قلب ارج می گذارم، به این امید که کاستی‌های این رساله را بخشیده و نگارنده را از راهنمایی‌ها و تذکرات بهره‌مند نماید. والسلام علی من التبع الهدی.

علیجان محمدی رمضان سال ۱۴۲۲ هـ

چکیده:

در ظل توجهات و عنایات خاصه امام امیر المؤمنین علیه السلام این رساله، موضوع: «بررسی آیات ولایت علی علیه السلام در قرآن از منظر فریقین» را در پرتو احادیث مأثوره از رسول گرامی اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) بر عهده دارد این موضوع جایگاه بخصوص خودش را در قسمت عقائد دارد زیرا مسأله امامت و ولایت یکی از مسائل مهم عقیدتی به شمار می آید و از طرف دیگر از صدر اسلام تا کنون مورد تحریف و شبه پراکنی و هجمه مغرضین و مخالفین ولایت بوده است. گرچه در باره خود امامت و رهبری کتب بسیار نوشته شده و گفتگوها و مناظرات فراوان صورت گرفته است اما این مسأله از نگاه آیات قرآن و اثبات آن کمتر مورد توجه بوده است. لذا تصمیم بر آن شد که برخی از آیات را مورد بحث قرار داده و در این مجموعه جمع آوری نمایم.

شیوه تدوین رساله به این شکل صورت گرفته است: که در مرحله اول با راهنمایی استاد بزرگوار به منابع اولیه اهل سنت مراجعه شده و آیات که در آنجا آمده فیش برداری شد. و در مرحله بعد تک تک آیات مورد تحقیق واقع شد که مطالب اصلی و استدلال بر امامت آن حضرت با استفاده از منابع تفسیری و روایی اهل سنت و بهره گیری از منابع تفسیری شیعه و کتب روایی به اثبات رسید و خوشبختانه در

موارد زیادی روایاتی که در استدلال بر امامت ما را کمک می‌کند در منابع خود اهل سنت موجود بوده از این جهت در بحث آیات بیشتر به منابع آنها تکیه شده است. از آنجایی که ممکن نبود مستقیماً وارد بحث آیات بشویم ابتداءً به مطالب خیلی مختصر پیرامون کلیات امامت اشاره و بعد وارد اصل موضوع شدیم که موضوع اصلی این رساله شامل دو فصل است:

فصل اوّل: در مورد ۱۰ آیه‌ای است که به صورت گسترده مورد بحث قرار گرفته است به این معنی که بعد از ذکر شأن نزول نکات استفاده شده از آیه مطرح و با استفاده بیشتر از منابع اهل سنت روایات مربوط به آیات آورده شده که در نتیجه زیر بنایی استدلال برای اثبات امامت و ولایت قرار گرفته است و در آخر اشکالات وارده بررسی و جواب داده شده است.

فصل دوّم: برخی آیات دیگر است که مصداق امامت را مشخص می‌کند. به امید اینکه صاحب ولایت این تلاش ناقابل را مورد قبول و توجه و عنایت خاصه قرار بدهد و دست ما را گرفته به سوی صراط مستقیم هدایت فرماید:

«اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَشْيَاعِهِمُ الْمُخْلِصِينَ».

فهرست مطالب

چکیده: ۵
مقدمه: ۱۴

بخش اول - کلیات

۱ - ضرورت موضوع: ۱۹
۲ - هدف از انتخاب موضوع ۲۰
۳ - تاریخچه بحث امامت: ۲۱
۴ - معنی لغوی (امامت) ۲۳
۵ - معنی لغوی ولایت: ۲۴
۶ - معنی اصطلاحی این دو واژه ۲۵
۷ - اقسام ولایت: ۲۷
۸ - شئون امامت یا فلسفه وجودی امام: ۳۲
الف - نقش امام در هدایت باطنی انسان: ۳۲
ب - ارائه اعمال امت به امام: ۳۳
ج - بقای نظام زمین به وجود امام: ۳۴
د - نقش امام در کل جهان هستی: ۳۵
۹ - دلایل ضرورت وجود امام(ع): ۳۶
الف - از نظر قرآن ۳۶

- ب - از نظر روایت: ۴۱
۱۰ - ویژگی های امام(ع): ۴۲

بخش دوم آیات ولایت

- فصل اول: آیات ولایت که به صورت گسترده بیان شده ۴۸
آیه اوّل - آیه مباهله: ۴۹
مطلب اوّل: شأن نزول آیه و داستان مباهله: ۵۰
مطلب دوّم: اهمیت آیه مباهله: ۵۳
مطلب سوّم: افراد شرکت کننده در مباهله: ۵۵
مطلب چهارم: چگونگی استدلال به آیه: ۵۹
مطلب پنجم: ذکر اشکالها: ۶۳
مطلب ششم: چند نکته: ۶۵
آیه دوّم: آیه اکمال دین و اتمام نعمت ۶۶
معنای اکمال و اتمام در لغت ۶۷
مطلب اوّل: شأن نزول آیه مبارکه: ۶۸
مطلب دوّم: صفات مطرح شده در آیه: ۶۹
مطلب سوّم: احتمالات مفسران راجع به مصداق «الیوم» ۷۰
نتیجه گیری: ۷۴
آیه سوّم: کونوا مع الصادقین: ۷۵
مطلب اوّل: صادقان از دیدگاه مفسران: ۷۶
مطلب دوّم: مصداق صادقان از منظر آیات و روایات: ۷۷
مطلب سوّم: دیدگاه و کلام فخر رازی: ۸۱
مطلب چهارم: نقد دیدگاه فخر رازی: ۸۳
مطلب پنجم: نتیجه بحث: ۸۶
آیه چهارم: (وَقَفَّوْهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُولُونَ) ۸۷

- ۸۸ محور اوّل: اقوال مفسران در رابطه سؤال استفاد از آیه:
- ۸۹ محور دوّم: بررسی منابع فریقین:
- ۸۹ الف - منابع اهل سنت:
- ۹۰ ب - منابع شیعه:
- ۹۲ محور سوّم: استدلال به آیه:
- ۹۴ آیه پنجم: (وَ أَسْأَلُ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا)
- ۹۶ شان نزول و هدف اصلی از سؤال در آیه در منابع فریقین:
- ۹۶ الف - منابع اهل سنت:
- ۱۰۰ ب - منابع شیعه:
- ۱۰۱ استدلال به آیه برای امامت:
- ۱۰۳ اسامی امامان در کتب یهود و نصاری:
- ۱۰۴ آیه ششم: لحن القول:
- ۱۰۵ مطلب اوّل: شأن نزول و توضیح آیه:
- ۱۰۶ مطلب دوّم: بررسی لغوی واژه لحن:
- ۱۰۶ مطلب سوّم: نشانه منافق در منابع فریقین:
- ۱۰۶ منابع اهل سنت:
- ۱۰۷ منابع شیعه:
- ۱۰۹ مطلب چهارم: استدلال به آیه:
- ۱۱۱ آیه هفتم: آیه سابقون:
- ۱۱۱ ترکیب جملات اوّل آیه:
- ۱۱۲ مطلب اوّل: سابقون از دیدگاه مفسران:
- ۱۱۳ منابع اهل سنت:
- ۱۱۵ منابع شیعه:
- ۱۱۷ مطلب دوّم: منظور از قلیل من الآخرین:

- مطلب سوّم: نخستین فرد از مسلمانان ۱۱۷
- مطلب چهارم: استدلال به آیه: ۱۲۰
- مطلب پنجم: اشکال در مورد اسلام آوردن علی ۷ ۱۲۲
- آیه هشتم: آیه نجوی: ۱۲۴
- مطلب اوّل: شأن نزول آیه: ۱۲۵
- مطلب دوّم: غرض از وجوب صدقه: ۱۲۵
- مطلب سوّم: علی(ع) و پرداخت صدقه ۱۲۸
- مطلب چهارم: مقدار صدقه: ۱۳۰
- مطلب پنجم: مدت حکم صدقه: ۱۳۱
- مطلب ششم: استدلال به آیه: ۱۳۱
- مطلب هفتم: بررسی کلام فخر رازی و نقد آن: ۱۳۳
- آیه نهم «وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ»: ۱۳۶
- مطلب اوّل: تفسیر جمله: «حملناکم فی الجاریه» ۱۳۷
- لوح اسامی آل عبا در کشتی نوح: ۱۳۸
- مطلب دوّم: منظور از اذن و اعیه در آیه: ۱۳۹
- مطلب سوم: استدلال بر امامت: ۱۴۱
- آیه دهم: آیات ابرار از سوره «هل اتی»: ۱۴۳
- مطلب اوّل: مکی و مدنی بودن سوره: ۱۴۳
- مطلب دوّم: اوصاف ابرار: ۱۴۶
- مطلب سوم: شأن نزول سوره و آیات: ۱۴۹
- مطلب چهارم: اشکالات ۱۵۳
- مطلب پنجم: استدلال به آیه: ۱۵۶
- فصل دوّم: آیاتی که، به صورت اجمالی مورد بحث واقع شده است . ۱۵۷
- آیه یازدهم: (أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) ۱۵۷

- مطلب اوّل: معنی صراط مستقیم از دیدگاه لغت و مفسران: ۱۵۷
- مطلب دوّم: توضیح معنای صراط مستقیم بودن علی ۷: ۱۶۰
- آیه دوازدهم: آیه لیلۃ المیّت ۱۶۲
- آیه سیزدهم «الذین ینفقون اموالهم»: ۱۶۶
- آیه چهاردهم «الذین استجابو الله والرسول»: ۱۶۸
- آیه پانزدهم «آیه اولی الامر»: ۱۷۱
- مطلب اوّل: بررسی مناصب پیامبر در قرآن ۱۷۲
- مطلب دوّم: اولی الامر از دیدگاه مفسران و محدّثان: ۱۷۴
- مطلب سوّم: استدلال به آیه: ۱۷۷
- مطلب چهارم: کلام فخر رازی و اشکالات او: ۱۷۷
- آیه شانزدهم «فسوف یأبی الله بقوم یحبّه و یحبّونه»: ۱۸۱
- آیه هفدهم «انما ولیکم الله ورسوله»: ۱۸۴
- مطلب اوّل: معنی «ولی»: ۱۸۴
- مطلب دوّم: شأن نزول آیه: ۱۸۵
- مطلب سوّم: استدلال به آیه: ۱۸۸
- مطلب چهارم: اشکالات: ۱۸۹
- آیه هجدهم: آیه تبلیغ: ۱۹۱
- مطلب اوّل: شأن نزول آیه: ۱۹۱
- مطلب دوّم: خلاصه داستان غدیر: ۱۹۲
- مطلب سوّم: نکات چند در آیه: ۱۹۷
- مطلب چهارم: اشکالات صاحب «المنار»: ۱۹۸
- آیه نوزدهم «آیه واتقوا فتنة»: ۲۰۱
- آیه بیستم «هو الذی ایدک بنصره و بالمؤمنین»: ۲۰۳
- آیه بیست و یکم «اجعلتم سقایة الحاج»: ۲۰۶

- آیه بیست و دوّم «وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ»: ۲۰۸
- آیه بیست و سوّم «أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ»: ۲۱۱
- آیه بیست و چهارم «قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ»: ۲۱۵
- آیه بیست و پنجم «وَفِي الْأَرْضِ قُطْعٌ مُتَجَاوِزَاتٌ»: ۲۱۹
- آیه بیست و ششم «أَتَمِنَّا أَنْ مَبْذُورٌ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ»: ۲۲۲
- آیه بیست و هفتم «طُوبَىٰ لَهُمْ»: ۲۲۴
- آیه بیست و هشتم «وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ»: ۲۲۶
- آیه بیست و نهم «إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُورٍ»: ۲۲۹
- آیه سی ام «فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»: ۲۳۲
- آیه سی و یکم «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا»: ۲۳۴
- آیه سی و دوّم «أَحْسِبُ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا»: ۲۳۶
- آیه سی و سوّم «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا»: ۲۴۰
- آیه سی و چهارم: آیه تطهیر: ۲۴۲
- مطلب اوّل: معنی لغوی «آل و اهل»: ۲۴۳
- مطلب دوّم: شأن نزول آیه: ۲۴۴
- مطلب سوّم: اهل بیت از دیدگاه مفسران: ۲۴۵
- آیه سی و پنجم «آیة صلوات»: ۲۴۸
- آیه سی و ششم «والذی جاء بالصدق»: ۲۵۱
- آیه سی و هفتم «آیة مودّت»: ۲۵۳
- آیه سی و هشتم «آیة فامّا نذهبنّ فانا منهم منتقمون»: ۲۵۸
- آیه سی و نهم «آیة محمدرسول الله»: ۲۶۱
- توضیحات فصل های آیه: ۲۶۲
- اقسام معیت: ۲۶۳
- روایات در باره آیه: ۲۶۶

- استدلال به آیه: ۲۶۹
- آیه چهلم «والنجم اذا هوی» ۲۷۱
- آیه چهل و یکم «مرج البحرين يلتقيان» ۲۷۴
- آیه چهل و دوّم «و صالح المؤمنین» ۲۷۶
- آیه چهل و سوّم «یوم لا یخزی الله النبی والذین آمنوا معه» ۲۷۹
- آیه چهل و چهارم «عمّ یتساءلون» ۲۸۱
- آیه چهل و پنجم «خیر البریه» ۲۸۵
- آیه چهل و ششم «والعادیات ضیحاً» ۲۸۹
- توضیح ماجرای جنگ ذات سلاسل از لسان مبارک حضرت
امام صادق (ع) ۲۹۰
- نازل شدن سوره و العادیات و مژده پیروزی: ۲۹۴
- عظمت علی (ع) مانند سوره توحید است: ۲۹۷
- استدلال به سوره ۲۹۸
- نتیجه کلی از آیات: ۳۰۰
- پیشنهادات: ۳۰۵
- فهرست آیات پیشنهادی ۳۰۷
- فهرست منابع ۳۲۱

مقدمه:

سخنم را با این حدیث نورانی پیامبر بزرگ اسلام آغاز می‌نمایم که فرمود: «عَلِيٌّ مَعَ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ مَعَ عَلِيٍّ لَا يَفْتَرِقَانِ حَتَّىٰ يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ»^(۱).

مردان بزرگ تاریخ به مانند مشعلی اند فرا راه کاروان انسانیت قرار گرفته که اهل کاروان را با هدایت‌های خویش به سر منزل مقصود رهبری می‌کنند، اینگونه مردان به خاطر لیاقت‌ها و شایستگی‌های خود به مقام والا و عالی نایل می‌شوند و مرزهای جغرافیایی، مرور زمان، اندیشه و عظمت و شخصیت نافذ آنها را نمی‌تواند محدود نماید از ویژگی این گونه انسان‌ها این است که به یک قوم و ملت اختصاص ندارند چرا که با بشریت پیوند خورده‌اند همه آنان را از خود می‌دانند.

یکی از مردان بزرگ و شخصیت‌های سترگ تاریخ بشریت، مولای متقیان امیرمؤمنان حضرت علی عليه السلام است که همه والایی‌ها و بزرگواری‌ها را در وجودش جمع کرده است.

علی عليه السلام مرد یک زمان و یک زمین نیست او به همه زمان‌ها و ملت‌ها تعلق دارد. علی عليه السلام قرآن مجسم، معیار حق و باطل، الگوی عملی و انسان کامل است او همیشه

با حق و حق همیشه با اوست علی علیه السلام اولین مزد ایمان آورنده به اسلام و حضرت محمد صلی الله علیه و آله است علی علیه السلام مرد سیاست، عدالت، حکومت، دیانت، زهد، خشم، محبت و عرفان و عبادت است او شخصیتی است که زبان در برش مردن اوصاف بلند او الکن، و قلم از نوشتن آن عاجز، واژه‌ها و کلمات در بیان مدح رثای او نارسا است. نویسنده این رساله عجز و ناتوانی خود را در برابر عظمت و صفات ممتاز این ابر مرد یگانه بعد از شخصیت پیامبر صلی الله علیه و آله اعتراف کرده و خود را ناچیز می‌دانم که در وصف او سخن گویم که مداح او خدا و پیامبر است.

این رساله مختصر قطره از دریای ولایت او را در خود جمع کرد نه از این باب که مدعی تفسیر زندگی و چهره نورانی آن مرد آسمانی باشم بلکه از باب عشق و محبت و اظهار ارادت به ساحت مقدس آن مولا خواستم سیمای پر فروغ ولایتی او را در قرآن کریم به نظاره بنشینم و توشه‌ای از آن برگیریم.

قرآن کریم که آیتش بر قلب نازنین پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد، با گذشت زمان و تکرار و قرائت کردن و تدبر و تفکر در نکات زنده آن عجائبش تمام نمی‌شود و در هر نگاه و تفکر کردن چیزی تازه از آن می‌تراود و انسان تشنه را سیراب و گرسنه را تغذیه روحی و معنوی می‌نماید و خلاصه قرآنی که تبیاناً لکل شیء است در آیات متعددی این انسان بزرگ را برای ما معرفی نموده است.

و پوشیده نیست این روایت را خود اهل تسنن نیز در کتب شان آورده است که شاهد مطلب ما است.

ابن عباس از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که فرمود: «ان القرآن اربعة ارباع فریح فینا

اهل البیت خاصه و ربع فی اعدائنا و ربع حلال و حرام و ربع فرائض و احکام و

ان الله انزل

فی علیّ کرائم القرآن».

یعنی هر آینه قرآن چهار بخش است یک چهارم آن در باره ما اهل بیت است. یک چهارم آن در باره دشمنان ما است و و یک چهارم آن حلال و حرام و یک چهارم آن واجبات و احکام، هر آینه خداوند نازل فرمود در باره علیّ علیه السلام آیات بسیار پر معنی (۱).

در روایت دیگر ابن عباس می گوید:

«ما نزل فی احد من کتاب الله تعالی مانزل فی علیّ». فرود نیامد آیه قرآن در حق هیچ کس به مقداری که در حق علی بن ابی طالب علیه السلام فرود آمد (۲). به هر حال آیات زیادی در شأن این امام عزیز نازل شده که بعضی هم فضایل او را بیان می کند، ما بر همین اساس موضوع پایان نامه ام را به عنوان «بررسی آیات ولایت و امامت علی علیه السلام در قرآن از منظر فریقین» انتخاب کردم.

و بدیهی است که مسأله ولایت و رهبری به طور کلی و امامت به طور خاص (به معنی جانشینی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله) از مهم ترین مباحث ما به شمار می رود و از آن زمانی که این بحث مطرح شده دو گروه وجود داشته، (گروه طرفدار امامت به معنی جانشینی پیامبر که از جانب خدا تعیین شده و گروه منکر آن) که بر سر آن گفتگو و بحث کرده اند و حتی این مسأله از مناظره خارج شده و به میدان های جنگ و نبرد مسلحانه کشیده شده است و طبیعتاً با این حال این بخش از عقاید بیش از همه ترقی

۱- شواهد التنزیل حسکانی، ج ۱، ص ۵۷، ح ۵۷.

۲- همان مدرک، ج ۱، ص ۵۴.

کرده و بیشترین کتب در باره او نوشته شده تحقیق‌ها و تحلیل‌های بیشتری صورت گرفته، اما در میان آنها بحث‌های غیر منطقی نیز به چشم می‌خورد و این وظیفه علما و روشن‌فکران و پژوهشگران است که حقیقت را از لابلای این فضای تحریفات آشکار نموده و بیان نمایند و به دور از اغراض شخصی آن را به گوش جهانیان برسانند.

بر این اساس این رساله بخشی از آیات مربوط به ولایت و امامت علی علیه السلام را بررسی کرده و این نوشته ناقابل را در سالی که (رفتار علوی) نام گرفته به محضر حضرتش تقدیم می‌نمایم.

اما قبل از بررسی آیات مطالبی از کلیات امامت در بخش اول مورد

بحث قرار می‌گیرد:

بخش اوّل - کلیات

- ۱ - ضرورت موضوع
- ۲ - هدف از انتخاب موضوع
- ۳ - تاریخچه بحث امامت
- ۴ - معنی لغوی امامت
- ۵ - معنی لغوی ولایت
- ۶ - معنی اصطلاحی: این دو واژه
- ۷ - اقسام ولایت:
 - الف - تکوینی
 - ب - تشریحی
- ۸ - شئون امامت (یا فلسفه وجودی امام)
 - الف - نقش امام در هدایت باطنی انسان
 - ب - ارائه اعمال امت به امام
 - ج - بقای نظام زمین به وجود امام
 - د - نقش امام در کل جهان هستی
- ۹ - دلایل ضرورت وجود امام
 - الف - از نظر قرآن
 - ب - از نظر روایت
- ۱۰ - ویژگی‌های امام (یا صفات او)

وارد شدن در یک موضوع خاص شناخت واژه‌های کلیدی مربوطه و انواع قرائتها و برداشتها تبیین و تفسیر واژه‌ها و سیر تاریخی و در یک کلام خلاصه از کلیات مباحث آن موضوع را می‌طلبد روی همین مبنا قبل از پرداختن به اصل موضوع کلیات از بحث امامت که در حقیقت بحث مفاهیم است (تحت عناوین زیر) در این رساله بررسی شده است.

۱- ضرورت موضوع:

موضوعی که در این رساله مورد پژوهش قرار گرفته است «بررسی آیات ولایت و امامت علی علیه السلام از منظر فریقین» است.

بدیهی است این موضوع (ولایت و امامت) جایگاه بسیار مهم در مسأله اعتقادی مکتب تشیع دارد و منظور از (امامت و ولایت) همان جانشینی بلافضل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است که از طرف خداوند متعال معرفی شده و به واسطه شخص پیامبر منصوب گردید.

پیامبر اسلام در مناسبت‌های گوناگون و مکان‌های مختلف در طول مدت رسالتش این مسأله را برای اصحاب و یارانش گوشزد نمود و از آن بالاتر در پاسخ

مرد یهودی اسامی بقیه ائمه معصومین علیهم السلام را نیز بیان فرمود^(۱).
و نمونه بارز آن قضیه غدیر خم است که بیش از هفتاد هزار مسلمان از اطراف و
اکتاف عالم اسلامی از اصحاب و غیر اصحاب در آن حضور داشتند. با وضوح این
مسأله متأسفانه بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله بر سر جانشینی آن حضرت اختلاف واقع
شد که یک عده دنبال بقیه اصحاب راه افتادند.

بنابر این چون اثبات این مسأله ارتباط به عقیده ما دارد، بحث کردن و اثبات آن
خصوصاً از نظر قرآن کریم که مورد قبول هر دو مکتب می باشد ضروری است.

۲- هدف از انتخاب موضوع

همانطوری که در بحث ضرورت موضوع تبیین شد طبیعتاً اهداف روشن می شود:
۱- هدف اول: مربوط به نگارنده این رساله است و آن اینکه: در صورتی که این
مسأله ارتباط به عقیده ما دارد پژوهش و تحقیق در اطراف آن ضروری است،
خصوصاً برای کسانی که در جامعه زندگی می نمایند که زندگی مشترک و کشور
مشترک با اهل تسنن دارد.

و از بدیهیات است در چنین کشوری هر کس می خواهد عقیده خودش پیاده شده
و مذهب او به رسمیت شناخته شود و قانون اساسی به نفع ملت او تدوین شود، در این
صورت ایجاب می نماید که پیروان مکتب تشیع از خود سستی نشان نداده و ابراز
وجود نمایند و این مسأله را که طرف مقابل قبول ندارد باید از راه قرآنی و برهانی به